

درس دهم

شرایط و علایم ظهور

اهداف:

- شناخت عوامل و زمینه‌های ظهور
- آگاهی از نشانه‌های ظهور حضرت

فوائد:

- توجه به نقش انسان در زمینه‌سازی ظهور
- آگاهی نسبت به علائم ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ۳. تکذیب مدعیان دروغین

مهدویت

مطالب آموزشی:

۱. مقدمه:

- نگاهی به وضعیت جهان در آستانه ظهور
- معنای شرایط و علایم و تفاوت‌های آن دو
- شرایط و زمینه‌های ظهور (عوامل دخیل در تحقق ظهور)
- علایم و نشانه‌های ظهور (نشانه‌های حتمی و غیر حتمی)

جهان در آستانه ظهور

در بخش‌های گذشته درباره غیبت امام دوازدهم و فلسفه آن سخن گفتیم. آن آخرین حجت پروردگار غایب شد تا پس از فراهم شدن زمینه‌ها ظاهر شود و جهان را از پرتو هدایت‌های مستقیم خود بهره مند سازد. بشریت می‌توانست در دوران غیبت، به گونه‌ای عمل کند که هر چه زودتر شرایط حضور امام را آماده سازد ولی به خاطر پیروی از شیطان و هوای نفس و دور ماندن از تربیت صحیح قرآنی و نپذیرفتن ولایت و راهبری معصوم (علیه السلام) به بیراهه رفت و هر روز بنای ستمی را در دنیا قرار داد و ظلم و تباهی را گسترده کرد. با انتخاب این مسیر، به سرانجام بسیار بدی رسید. جهانی پر از ظلم و جور، فساد و تباهی، روزگاری تهی از امنیت اخلاقی و روانی، حیاتی به دور از معنویت و پاکی و اجتماعی پر از تجاوزها و پایمال کردن حقوق زیردستان، محصول عملکرد انسان‌های دوران غیبت شد. واقعیتی که در کلام معصومین از قرن‌ها قبل، پیش بینی شده و تصویر سیاه آن، ترسیم گشته بود.

امام صادق (علیه السلام) به یکی از یاران خود فرمود:

«هنگامی که بینی ظلم و ستم فراگیر شده، قرآن فراموش گشته و از روی هوا و هوس تفسیر گردیده، اهل باطل بر اهل حق پیشی گرفته، افراد با ایمان سکوت اختیار کرده، پیوند خویشاوندی بریده شده، چاپلوسی فراوان گشته، راههای خیر بدون رهرو و راههای شر مورد توجه قرار گرفته، حلال، حرام شده و حرام مجاز شمرده شده. سرمایه‌های عظیم در راه خشم خدا (و فساد و ابتدال) صرف گردیده، رشوه خواری در میان کارکنان دولت رایج شده، سرگرمی‌های ناسالم چنان رواج پیدا کرده که هیچ کس جرأت جلوگیری آن را ندارد، شنیدن حقایق قرآن بر مردم گران آید اما شنیدن باطل سهل و آسان باشد، برای غیر خدا به حج خانه خدا بشتابند، مردم سنگدل شوند (و عواطف بمیرد)، اگر کسی اقدام به امر به معروف و نهی از منکر کند به او توصیه می‌کنند که این کار وظیفه تو نیست، هر سال فساد و بدعتی نو پیدا شود. (هرگاه دیدی اوضاع مردم اینگونه شده) مراقب خویش باش و از خدا نجات و رهایی از این وضع ناهنجار را بخواه (که فرج نزدیک است).»^۱

البته این تصویر سیاه از دوران پیش از ظهور، چهره غالب آن دوره است چرا که در همین روزگار هستند دین باوران حقیقی که بر عهد خود با خداوند استوار می‌مانند و مرزهای اعتقاد خود را پاس می‌دارند و در فساد محیط حل نمی‌شوند و سرنوشت خود را به فرجام زشت دیگران پیوند نمی‌زنند. و اینها از بهترین بندگان خدا و شیعیان امامان نور هستند که در روایات فراوان مورد تمجید و ستایش قرار گرفته‌اند. اینان هم خود پاک زیستند و هم دیگران را به پاکی دعوت می‌کنند چون نیک می‌دانند که می‌توان از راه ترویج خوبی‌ها و ساختن محیطی معطر به عطر ایمان، ظهور امام خوبی‌ها را پیش انداخت و مقدمات قیام و حکومت او را فراهم کرد زیرا که زمانی قیام علیه بدی‌ها ممکن است که مصلح موعود یاورانی داشته باشد. و این تفکر نقطه مقابل ایده باطلی است که معتقدند جهت تعجیل ظهور باید فساد را رواج داد! به راستی آیا پذیرفته است که اهل ایمان در برابر زشتی‌ها و بدی‌ها سکوت کنند تا فساد فراگیر شود و از این

راه زمینه ظهور فراهم گردد؟ آیا ترویج خوبی‌ها و فضیلت‌ها نمی‌تواند ظهور امام خوبان را نزدیک کند؟ فریضه امر به معروف و نهی از منکر از تکالیف قطعی هر مسلمان است که در هیچ زمان و مکانی قابل چشم پوشی نیست پس چگونه است که به خاطر تعجیل ظهور بتوان مروّج ظلم و تباهی شد؟! چنانکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمود:

«در پایان این امت (مسلمان) قومی خواهند بود که مانند مسلمانان صدر اسلام اجر خواهند داشت آنها امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند و با اهل فتنه (و فساد) می‌جنگند.»^۲

گذشته از این آنچه در روایات فراوان به آن تصریح شده است، پر شدن جهان از ظلم و ستم است و این به معنی ظالم شدن همه انسان‌ها نیست بلکه همچنان راه خدا، رهروان خود را خواهد داشت و عطر فضیلت‌ها در محیط‌های گوناگون به مشام خواهد رسید.

بنابراین، جهان پیش از ظهور اگرچه دوران تلخی است ولی به دوره شیرین ظهور پایان می‌گیرد و اگر چه روزگار فساد و ستمگری است اما پاک بودن و دیگران را به خوبی‌ها دعوت کردن از وظایف حتمی منتظران است و در تعجیل فرج آل محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) تأثیر مستقیم دارد.

این بخش را با سخنی از امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به پایان می‌بریم که فرمودند:
«ما را از شیعیان باز نمی‌دارد مگر آنچه از کردارهای آنان که به ما می‌رسد و ما را ناخوشایند است و از آنان روا نمی‌دانیم.»^۳

زمینه‌های ظهور و علائم آن

ظهور امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شرایط و نشانه‌هایی دارد که از آنها به عنوان زمینه‌های ظهور و علائم آن یاد می‌شود تفاوت این دو آن است که زمینه‌ها در تحقق ظهور تأثیر واقعی دارند به گونه‌ای که با فراهم شدن آنها ظهور امام اتفاق می‌افتد و بدون آنها ظهور نخواهد بود. ولی علائم در وقوع ظهور نقشی ندارند بلکه تنها نشانه‌هایی هستند که به وسیله آنها می‌توان به اصل ظهور و یا نزدیک شدن آن پی برد.

با توجه به تفاوت یاد شده به خوبی می‌توان دریافت که زمینه‌ها و شرایط نسبت به علائم و نشانه‌ها از اهمیت بیشتری برخوردارند بنابراین لازم است که بیش از آنکه به دنبال علائم باشیم به زمینه‌ها توجه کنیم و در حد توان خود در تحقق آنها بکوشیم. به همین جهت ما ابتدا زمینه‌ها و شرایط ظهور را توضیح می‌دهیم و در پایان به اختصار برخی از علائم ظهور را بر می‌شمریم.

زمینه‌های ظهور

هر پدیده‌ای در جهان با فراهم آمدن شرائط و زمینه‌های آن به وجود می‌آید و بدون تحقق زمینه‌ها امکان وجود برای هیچ موجودی نخواهد بود. هر زمینی قابلیت پرورش دانه را ندارد و هر آب و هوایی مناسب بارش هر گیاه و نباتی نیست. وقتی کشاورز می‌تواند انتظار برداشت خوب از زمین داشته باشد که شرایط لازم برای به دست آمدن محصول را تهیه کرده باشد.

بر این اساس هر انقلاب و رویداد اجتماعی نیز به زمینه‌ها و شرایط آن بستگی دارد؛ همانگونه که انقلاب اسلامی ایران نیز با فراهم آمدن مقدمات آن به پیروزی رسید. قیام و انقلاب جهانی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه

الشریف) که بزرگترین حرکت جهانی است نیز پیرو همین اصل است و بدون تحقق زمینه‌ها و شرایط آن به وقوع نخواهد پیوست.

مقصود از این سخن آن است که تصور نشود امر قیام و حکومت امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از روابط حاکم بر جهان آفرینش مستثنی است و حرکت اصلاحی آن بزرگوار از راه معجزه و بدون اسباب و عوامل عادی به سرانجام می‌رسد. بلکه بر اساس تعالیم قرآن و پیشوایان معصوم (علیهم السلام)، سنت الهی بر این قرار گرفته که امور عالم از مجرای طبیعی و علل و اسباب عادی انجام گیرد.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«خداوند امتناع دارد از اینکه امور را جز از راه اسباب (آن) فراهم آورد.»^۴

و در روایتی از امام باقر (علیه السلام) نقل شده است که شخصی به ایشان عرض کرد:

«می‌گویند زمانی که امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) قیام کند همه امور بر وفق مراد او خواهد بود.

حضرت فرمود: هرگز چنین نیست. قسم به آنکس که جانم در دست اوست اگر بنا بود برای کسی کارها خود به خود درست شود همانا برای رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) چنین می‌شد.»^۵

البته سخن فوق بدین معنی نیست که در قیام بزرگ مهدوی، امدادهای غیبی و آسمانی وجود نخواهد داشت بلکه مقصود آن است که در کنار امدادهای الهی، زمینه‌ها و عوامل و شرایط عادی نیز باید فراهم شود.

با این مقدمه ابتدا باید زمینه‌های ظهور را بشناسیم و سپس در راه تحقق آنها گام برداریم.

مهمترین زمینه‌های قیام و انقلاب جهانی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) چهار چیز است که هر یک را جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهیم:

الف. طرح و برنامه

روشن است که هر قیام و حرکت اصلاحی به دو برنامه نیاز دارد:

۱. برنامه‌ای جامع برای مبارزه با ناهنجاری‌های موجود از طریق سازماندهی نیروها.
  ۲. قانونی کامل و متناسب با همه نیازهای جامعه که ضامن تمام حقوق فردی و اجتماعی در یک نظام عادلانه حکومتی باشد و حرکت رو به رشد اجتماع را برای رسیدن به وضعیت آرمانی، ترسیم کند.
- تعالیم قرآن کریم و سنت معصومین (علیهم السلام) که همان اسلام ناب است به عنوان بهترین قانون و برنامه در اختیار امام عصر (علیه السلام) است و آن حضرت بر اساس این منشور جاوید الهی عمل خواهد کرد^۶ کتابی که آیات آن توسط خداوند بزرگ که آگاه به تمام زوایای حیات آدمی و نیازهای مادی و معنوی اوست نازل گشته است. بنابراین انقلاب جهانی او از نظر برنامه و قانون حکومتی، دارای پشتوانه‌ای بی نظیر است و با هیچ حرکت و جنبش اصلاحی دیگری قابل مقایسه نیست. شاهد این ادعا آن است که جهان امروز پس از تجربه قوانین بشری به ضعف و سستی آنها اقرار و اعتراف کرده است و به تدریج آماده پذیرش قوانین آسمانی می‌گردد.

«آلومین تافلر»، مشاور سیاستمداران آمریکا برای حل این بحران و اصلاح جامعه جهانی، نظریه «موج سوم»^۷ را ارائه کرده است؛ ولی در عین حال اعترافات شگفت آوری در این زمینه دارد:

فهرست مشکلاتی که جامعه ما (غرب) با آن مواجه است، تمامی ندارد. با دیدن فروپاشی پی‌پای نهادهای تمدن صنعتی در حال نزاع به درون غرقاب بی کفایتی و فساد؛ بوی انحطاط اخلاقی آن نیز مشام را می‌آزارد. در نتیجه موج

ناخشنودی و فشار برای تغییرات، فضا را انباشته است. در پاسخ به این فشارها، هزاران طرح ارائه می‌شود که همگی ادعا دارند اساسی و بنیادی یا حتی انقلابی اند؛ اما بارها و بارها، مقررات و قوانین، طرح‌ها و دستورالعمل‌های جدید - که همگی به منظور حل مشکلات ما تهیه و تدوین شده‌اند - کمانه می‌کنند و بر وخامت مشکلات ما می‌افزایند و این احساس عجز و یأس را دامن می‌زنند که هیچ فایده‌ای ندارد و مؤثر نیست. این احساس برای هر نظام دموکراسی خطرناک است و نیاز شدید به وجود مرد سوار بر اسب سفید ضرب المثل‌ها را هر چه بیشتر دامن می‌زند.^۸

ب: رهبری

در همه قیام‌ها، نیاز به رهبر از ابتدایی‌ترین ضرورت‌های قیام شمرده می‌شود و هر چه قیام وسیع‌تر و دارای اهداف بلندتری باشد، نیاز به رهبری توانا و متناسب با آن اهداف بیشتر احساس می‌شود. در مسیر مبارزه جهانی با ظلم و ستم و حاکمیت عدالت و مساوات در کره زمین وجود رهبری آگاه و توانا و دلسوز که از مدیریتی صحیح و قاطع برخوردار باشد رکن اصلی و اساسی انقلاب است. حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) که عصاره انبیاء و اولیاء است به عنوان رهبر قیام بزرگ زنده و حاضر است او تنها رهبری است که به دلیل ارتباط با عالم غیب، به همه هستی و روابط موجود در آن آگاهی کامل دارد و داناترین انسانهای زمان خویش است.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمود:

«آگاه باشید که مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) وارث تمام علوم است و بر تمام دانش‌ها احاطه دارد.»^۹

او یگانه رهبری است که از همه قید و بندها آزاد بوده و تنها دل در گرو رضایت آفریدگار عالم دارد.

بنابراین قیام و حکومت جهانی از نظر رهبر و پیشوا نیز در بهترین شرایط قرار دارد.

ج. یاران

یکی دیگر از زمینه‌ها و شرایط لازم برای تحقق ظهور، وجود یاورانی شایسته و لایق برای پشتیبانی از قیام و انجام کارهای حکومت جهانی است بدیهی است وقتی انقلابی جهانی به وسیله رهبری آسمانی روی می‌دهد یاورانی متناسب با آن می‌خواهد و اینگونه نیست که هر کس ادعای یآوری کند بتواند در آن میدان، حضور یابد. در این باره به جریان زیر توجه کنید:

«یکی از شیعیان امام صادق (علیه السلام) به نام سهل بن حسن خراسانی به آن حضرت می‌گوید:

چه چیز شما را بازداشته است از اینکه حق مسلم خود (حکومت) را به دست بگیرید در حالی که صد هزار شیعه ی پا در رکاب و شمشیر زن در اختیار شماست؟ امام دستور می‌دهند تا تنور آتشی فراهم شود و چون شعله‌های آتش بالا می‌گیرد به سهل می‌فرمایند: ای خراسانی برخیز و در تنور بنشین سهل که گمان کرده است امام از او خشمگین شده، شروع به عذر خواهی می‌کند و می‌گوید: آقا مرا ببخشید و به آتش شکنجه ام نکنید! امام می‌فرماید: از تو گذشتم.

در این حال هارون مکی از شیعیان راستین حضرت وارد می‌شود و سلام می‌کند. امام صادق (علیه السلام) به او

پاسخ می‌دهد و بدون هیچ مقدمه‌ای به او می‌فرماید: در درون تنور بنشین!

هارون مکی بی درنگ و بدون هیچ پرسشی، این کار را انجام می‌دهد! امام صادق (علیه السلام) در همان حال با مرد خراسانی گفتگو می‌کند و درباره خراسان خبرهایی می‌دهد چنانکه گویی خود شاهد آن بوده است و پس از مدتی به سهل می‌فرماید: برخیز ای خراسانی و داخل تنور را نگاه کن! سهل برخاسته و داخل تنور را نگاه می‌کند و

هارون را می‌بیند که در میان شعله‌های آتش چهار زانو نشسته است!

آنگاه امام (علیه السلام) از او می‌پرسد: در خراسان، چند نفر مثل هارون می‌شناسی؟! خراسانی می‌گوید: به خدا قسم، یک نفر هم اینگونه سراغ ندارم حضرت می‌فرماید: آگاه باش! ما در زمانی که پنج نفر یاور و پشتیبان پیدا نکنیم قیام نمی‌کنیم. ما بهتر می‌دانیم که کدام زمان، زمان قیام است!^{۱۰}

بنابراین جا دارد صفات و ویژگی‌های یاوران امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را در آئینه روایات پیشوایان دینی مرور کنیم تا بدین وسیله جایگاه خود را شناخته و در پی رفع کمبودهای خود باشیم.

۱. معرفت و اطاعت

یاران مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از شناخت عمیق نسبت به خداوند و امام خود برخوردارند و با آگاهی کامل در میدان حق حضور یافته‌اند.

امام علی (علیه السلام) درباره آنها فرموده است:

«مردانی که خدا را چنان که شایسته است شناخته‌اند.»^{۱۱}

شناخت و اعتقاد آنان نسبت به امام نیز در ژرفای وجودشان ریشه دوانیده و سراسر وجودشان را فرا گرفته است این شناختی فراتر از دانستن نام و نشان و نسب امام است. معرفت به حق ولایت امام و جایگاه بلند او در مجموعه هستی است و این همان معرفتی است که آنها را سرشار از محبت او کرده و مطیع و گوش به فرمان او قرار داده است؛ زیرا که می‌دانند سخن امام سخن خدا و اطاعت از او اطاعت از خداست.

پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) در توصیف آنها فرموده است:

«آنها در اطاعت از امام خویش می‌کوشند.»^{۱۲}

۲. عبادت و صلابت

یاوران مهدی در عبادت از پیشوای خود الگو گرفته‌اند و روزها و شب‌ها را با ذکر شیرین حق سپری می‌کنند امام صادق (علیه السلام) درباره آنها فرمود:

«شب‌ها را با عبادت به صبح می‌رسانند و روزها را با روزه به پایان می‌برند»^{۱۳} و در سخنی دیگر فرمود: بر فراز اسب‌ها، خدا را تسبیح می‌گویند.»^{۱۴}

و همین ذکر خداست که از آنان مردانی آهنین ساخته است که هیچ چیز صلابت و استواری آنها را در هم نمی‌شکند امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«آنان مردانی هستند که گویا دل‌هایشان پاره‌های آهن است.»^{۱۵}

۳. جان نثاری و شهادت طلبی

معرفت عمیق یاران، نسبت به امام مهدی، دل‌های آنها را مملو از عشق به امام می‌کند بنابراین در میدان رزم او را چون نگینی در میان می‌گیرند و جان خود را سپر بلای او می‌کنند.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«(یاران مهدی) در میدان رزم در اطراف او می‌چرخند و با جان خود از او محافظت می‌کنند.»^{۱۶}

و نیز فرمود:

«آنها آرزو می‌کنند که در راه خدا به شهادت برسند.»^{۱۷}

۴. شجاعت و دلیری

یاران مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) مانند مولایشان افرادی شجاع و مردانی پولادین هستند امام علی (علیه السلام) در وصف آنها فرمود: «همه آنها شیرانی هستند که از بیشه‌ها بیرون شده‌اند و اگر اراده کنند کوهها را از جا می‌کنند.»^{۱۸}

۵. صبر و بردباری

بدیهی است که مبارزه علیه ظلم جهانی و برقراری حکومت عدل جهانی با رنج و مشقت‌های فراوان همراه است و یاوران امام در راه تحقق آرمان‌های جهانی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) مشکلات و ناگواریها را به جان می‌خرند ولی از سر اخلاص و تواضع، عمل خود را ناچیز می‌شمارند.

امام علی (علیه السلام) فرمود:

«آنها گروهی هستند که به خاطر صبر و بردباری در راه خدا، بر خداوند منت نمی‌گذارند. و از این که جان خویش را تقدیم آستان حضرت حق می‌کنند، به خود نمی‌بالند و آن را بزرگ نمی‌شمارند.»^{۱۹}

۶. اتحاد و همدلی

امام علی (علیه السلام) در توصیف همدلی و اتحاد یاران امام چنین فرمود:

«ایشان یکدل و هماهنگ هستند.»^{۲۰}

این یکدلی به سبب آن است که خودخواهی‌ها و خواسته‌های شخصی در وجود آنان نیست آنها با اعتقادی صحیح در زیر یک پرچم و برای یک هدف، قیام می‌کنند و این خود یکی از عوامل پیروزی آنها بر جبهه مقابل می‌باشد.

۷. زهد و پارسایی

امام علی (علیه السلام) در وصف یاران مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) فرمود:

«او از یارانش بیعت می‌گیرد که طلا و نقره‌ای نیندوزند و گندم و جوی ذخیره نکنند.»^{۲۱}

آنان اهداف بلندی دارند و برای آرمانی بزرگ برخاسته‌اند و مادیات دنیا نباید آنها را از اهداف و آرمان‌ها باز دارد. بنابراین آنها که با دیدن زرق و برق دنیا، چشمهایشان خیره می‌شود و دل هایشان می‌لرزد در میان یاوران ویژه امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) جایی ندارند.

آنچه گذشت بخشی از ویژگی‌های یاران امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بود و به جهت برخورداری از این خصوصیات، در روایات از آنان به بزرگی یاد شده است و پیشوایان معصوم (علیهم السلام) زبان به ستایش و بزرگداشت آنان گشوده‌اند.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) در وصف آنان فرموده است:

«أُولَئِكَ هُمُ خِيَارُ الْأُمَّةِ؛

آنان بهترین امت (من) هستند.»^{۲۲}

و در سخنی دیگر امام علی (علیه السلام) فرموده است:

«فَبِأَيِّ وَأُمِّي مِنْ عِدَّةٍ قَلِيلَةٍ أَسْمَأُهُمْ فِي الْأَرْضِ مَجْهُولَةٌ»^{۲۳}؛

پدر و مادرم فدای گروه اندکی باد که در زمین ناشناخته‌اند»

البته یاوران مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بر طبق لیاقت و شایستگی‌ها در رده‌های مختلف قرار می‌گیرند و در روایات آمده است که آن حضرت علاوه بر ۳۱۳ نفر یار ویژه که کادر اصلی قیام را تشکیل می‌دهند، از لشکری ۱۰ هزار نفری نیز برخوردار است و به علاوه خیل عظیم مؤمنان منتظر به یاری او خواهند شتافت.

د: آمادگی عمومی

در مقاطع مختلف تاریخ امامان معصوم (علیه السلام)، این حقیقت مشاهده می‌شود که مردم آمادگی لازم برای استفاده بهتر از حضور امام را نداشتند. آنان در زمان‌های گوناگون فیض محضر معصوم را قدر ندانستند و از زمزم جاری هدایتهای او آنچنان که بایسته بود بهره نبردند. خداوند متعال آخرین حجت حق را پنهان کرد تا هر زمان که آمادگی عمومی برای پذیرش او فراهم شد ظاهر شود و همگان را از سرچشمه معارف الهی سیراب سازد. بنابراین وجود آمادگی از شرایط بسیار مهم برای ظهور مصلح موعود است و به وسیله آن حرکت اصلاحی آن حضرت به نتیجه مطلوب خواهد رسید.

در قرآن کریم آمده است گروهی از بنی اسرائیل که از ظلم و ستم جالوت به ستوه آمده بودند از پیامبر زمان خود خواستند که برای آنها فرماندهی را برگزیند تا تحت فرمان او به نبرد با جالوت پردازند. خواستن فرمانده برای جنگ، نوعی آمادگی را در آنها نشان می‌داد اگر چه تعداد فراوانی در بین راه سست شدند و عده کمی تا پایان مبارزه ماندند.^{۲۴}

پس امر ظهور زمانی است که همه از عمق جان خواهان عدالت اجتماعی، امنیت اخلاقی و روانی و رشد و شکوفایی معنوی باشند؛ وقتی مردم از بی عدالتی‌ها و تبعیض‌ها خسته شوند و ببینند که آشکارا حقوق ضعیفان به وسیله صاحبان قدرت و ثروت پایمال می‌گردد و امکانات مادی در انحصار عده‌ای معدود است عطش عدالت خواهی به اوج می‌رسد.

زمانی که فساد اخلاقی در انواع مختلف رواج پیدا کند و افراد در انجام کارهای ضد اخلاقی بر یکدیگر سبقت بگیرند بلکه به اعمال زشت خود افتخار کنند و یا چنان از اصول الهی و انسانی فاصله بگیرند که بعضی از اعمال منافی عفت را قانونی کرده و در نتیجه نظام خانواده را سست کنند و فرزندان بی سرپرست را به دامن اجتماع بریزند، اشتیاق به ظهور پیشوایی که حاکمیت او، امنیت و سلامتی اخلاقی و روانی را به بشریت هدیه خواهد کرد، فراوان می‌شود. و آنگاه که مردم همه لذت‌های مادی را تجربه کنند ولی از زندگی و حیات خود راضی نباشند و در پی جهانی برخوردار از معنویت باشند، تشنه آبخار لطف امام (عجل الله تعالی فرجه الشریف) می‌شوند.

بدیهی است که شوق درک حضور امام، زمانی به اوج می‌رسد که بشریت با تجربه کردن دولت‌ها و نظام‌های مختلف بشری به این حقیقت برسد که تنها نجات دهنده عالم از فساد و تباهی، خلیفه و جانشین خدا در زمین حضرت مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) است و یگانه برنامه‌ای که حیات پاک و طیبه را برای انسان‌ها به ارمغان می‌آورد قوانین الهی است. بنابراین با همه وجود نیاز به امام را درک می‌کنند و به دنبال این درک، برای فراهم شدن زمینه‌های ظهور او تلاش می‌کنند و موانع را از سر راه او می‌بردارند. و در این زمان است که فرج و گشایش فرا می‌رسد.

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله وسلم) در توصیف آخرالزمان و دوران پیش از ظهور فرمود:
«زمانی می‌رسد [که انسان مؤمن هیچ پناهگاهی نمی‌یابد که از شر ظلم و تباهی به آن پناه برد پس] در آن زمان

[خداوند عزوجل مردی از خاندان مرا بر می‌انگیزد].^{۲۵}

علائم ظهور

قیام و انقلاب جهانی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) نشانه‌هایی دارد. دانستن این علائم، آثار مهمی در پی خواهد داشت. از آنجا که این نشانه‌ها نوید بخش فرج مهدی آل محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) است، وقوع هر یک از آنها نور امید را در دل‌های منتظران، پر فروغ‌تر خواهد کرد و برای معاندان و منحرفان مایه تذکر و هشدار خواهد بود تا از بدی و تباهی دست بردارند همچنان که منتظران را برای درک ظهور و کسب قابلیت همراهی و حضور در کنار معصوم (علیه السلام) مهیاتر خواهد کرد. علاوه بر اینکه آگاهی از اتفاقاتی که در آینده رخ خواهد داد می‌تواند ما را در برنامه ریزی مناسب برای مواجهه بهتر با آنها یاری دهد، همانگونه که این علائم معیار خوبی برای تشخیص مدعیان دروغین مهدویت است بنابراین اگر کسی ادعای مهدویت کرد ولی قیام او همراه با این علائم نبود به سادگی می‌توان به دروغگو بودن او پی برد.

در روایات پیشوایان معصوم (علیه السلام) علائم فراوانی برای ظهور ذکر شده است که بعضی از آنها پدیده‌های طبیعی و عادی و بعضی غیر عادی و معجزه آسا هستند. ما از میان این علائم ابتدا آنهایی را که در منابع معتبر بیشتر به صورت برجسته ذکر شده بیان می‌کنیم و در پایان تعدادی از علائم دیگر را به اختصار برمی‌شمریم. امام صادق (علیه السلام) در روایتی فرمود:

«[قیام] قائم (عجل الله تعالی فرجه الشریف) پنج نشانه دارد: خروج سفیانی، یمانی، ندای آسمانی، کشته شدن نفس زکیه و خسف بیداء.»^{۲۶}

اکنون با توجه به روایات، علائم پنجگانه یاد شده را که در روایات متعدد تکرار شده است توضیح می‌دهیم گرچه تمام جزئیات حوادث مربوط به آنها برای ما روشن نیست.

الف. خروج سفیانی

خروج سفیانی از علائمی است که در روایات فراوان آمده و اینگونه توصیف شده است: سفیانی مردی از نسل ابوسفیان است که اندکی پیش از ظهور از سرزمین شام قیام می‌کند. او جنایت کاری است که از قتل و کشتار هیچ پروایی ندارد و با دشمنان خود به شکل فجیعی رفتار می‌کند. امام صادق (علیه السلام) درباره او فرمود:

«اگر سفیانی را ببینی پلیدترین مردم را مشاهده کرده‌ای»^{۲۷}

آغاز قیام او ماه رجب است. وی پس از تصرف شام و مناطق اطراف آن به عراق حمله کرده و در آنجا به کشتار گسترده‌ای دست می‌زند.

بر اساس بعضی از روایات از خروج تا کشته شدن او پانزده ماه به طول می‌انجامد.^{۲۸}

ب. خسف بیداء

خسف به معنای فرو رفتن و بیداء منطقه‌ای میان مکه و مدینه است.

مقصود از خسف بیداء این است که سفیانی، لشگری را برای مقابله با امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به سمت مکه گسیل می‌دارد. هنگامی که لشگر او به منطقه بیداء رسید به صورتی معجزه آسا در زمین فرو می‌رود. امام باقر (علیه السلام) در این باره فرمود:

«به فرمانده سپاه سفیانی خبر می‌رسد که مهدی(عجل الله تعالی فرجه الشریف) به سوی مکه رفته است، پس لشگری را در پی او روانه می‌کند ولی او را نمی‌یابد... چون لشگر سفیانی به سرزمین بیداء رسید ندا دهنده‌ای از آسمان آواز می‌دهد: «ای سرزمین بیداء آنان را نابود کن» پس آن سرزمین لشگر را در خود فرو می‌برد.»^{۲۹}

ج. خروج یمانی

قیام سرداری از سرزمین یمن یکی دیگر از علائم است که اندکی پیش از ظهور رخ خواهد داد. وی که مردی صالح و مؤمن است علیه بدی‌ها و انحرافات قیام می‌کند و با تمام توان با بدی‌ها و تباهی‌ها مبارزه می‌کند. البته جزئیات حرکت و اقدامات او برای ما چندان روشن نیست.

امام باقر(علیه السلام) در این باره فرمود:

«...در میان بیرق‌ها [یی که قبل از قیام مهدی(عجل الله تعالی فرجه الشریف) بلند می‌شود] پرچمی هدایت کننده‌تر از پرچم یمانی وجود ندارد که آن پرچم هدایت است چون به سوی صاحب شما (امام مهدی(عجل الله تعالی فرجه الشریف)) دعوت می‌کند.»^{۳۰}

د. صیحه آسمانی

یکی دیگر از علائمی که پیش از ظهور اتفاق می‌افتد صیحه آسمانی است. این ندای آسمانی که بر اساس بعضی از روایات ندای جبرئیل(علیه السلام) است در ماه رمضان شنیده می‌شود^{۳۱} و از آنجا که قیام مصلح کل، انقلابی جهانی است و همگان منتظر وقوع آن هستند؛ یکی از راه‌های آگاهی مردم جهان از این رویداد همین ندای آسمانی خواهد بود.

امام باقر(علیه السلام) فرمود:

«قیام قائم(علیه السلام) تحقق نمی‌یابد مگر اینکه ندا دهنده‌ای از آسمان ندایی دهد که اهل مشرق و مغرب آن را بشنوند.»^{۳۲}

این صیحه همچنانکه مایه شادمانی مؤمنان است هشدار برای بدکاران است تا از کردار زشت خود دست کشیده و به حلقه یاوران مصلح جهانی بپیوندند.

در باره محتوای این ندای آسمانی روایات مختلفی رسیده است از جمله امام صادق(علیه السلام) فرمود:

«ندا دهنده‌ای از آسمان به نام قائم(علیه السلام) و نام پدرش آواز می‌دهد.»^{۳۳}

ه. قتل نفس زکیه

نفس زکیه به معنای شخص به رشد و کمال رسیده و یا انسان پاک و بی‌گناهی است که قتلی انجام نداده است و مقصود از قتل نفس زکیه این است که اندکی پیش از قیام امام مهدی(عجل الله تعالی فرجه الشریف) شخصیت برجسته و یا بی‌گناهی بدست مخالفان حضرت کشته می‌شود.

زمان این رخداد بر اساس بعضی از روایات ۱۵ شب پیش از قیام امام مهدی(عجل الله تعالی فرجه الشریف) است. امام صادق(علیه السلام) در این باره فرمود:

«بین قیام قائم آل محمد(صلی الله علیه و آله وسلم) و کشته شدن نفس زکیه تنها ۱۵ شب فاصله است.»^{۳۴}

علائم فراوان دیگری نیز در روایات ذکر شده است که بعضی از آنها عبارتند از:

خروج دجال (موجودی حیل‌گر و پلید که بسیاری از انسان‌ها را گمراه می‌کند)، خورشید گرفتگی و ماه

گرفتگی در ماه مبارک رمضان، آشکار شدن فتنه‌ها و قیام مردی از خراسان.
گفتنی است توضیح و تحلیل این نشانه‌ها در کتاب‌های مفصل، بیان شده است.^{۳۵}

خلاصه درس

- جهان پیش از ظهور گرچه چهره غالب آن ظلم و ستم و تباهی است اما به معنای ظالم شدن همه انسانها نیست.
- در دوره غیبت و آستانه ظهور عمل به فریضه امر به معروف و نهی از منکر تکلیف اصلی مردم است تا شرایط ظهور آماده گردد.
- مهم ترین زمینه‌های قیام حضرت عبارت است از: طرح و برنامه، رهبری، وجود یاران و آمادگی عمومی.
- ویژگی‌های مهم یاران حضرت عبادت است از: معرفت و اطاعت، عبادت و صلاحیت، شهادت طلبی، شجاعت، صبر و بردباری، اتحاد و پارسائی.
- برای ظهور حضرت در روایات علائمی ذکر شده است که حتماً به وقوع می‌پیوندد مثل: خروج سفیانی، قیام یمانی، خسف بیداء، صیحه‌ی آسمانی و قتل نفس زکیه.

پرسش‌های درس

۱. دلیل اینکه توجه به امر معروف و نهی از منکر و فساد، مهم‌ترین وظیفه منتظران شمرده شده است را توضیح دهید.
۲. تفاوت میان شرایط و علائم ظهور را با توجه به روایات توضیح دهید؟
۳. نقش عنصر رهبری به عنوان شرایط مهم تحقق حکومت عدل جهانی را تشریح نمایید؟
۴. نقش آمادگی و اقبال عمومی در تحقق ظهور را توضیح دهید؟
۵. چهار مورد از علائمی که در روایات به عنوان علائم محتوم یاد شده است را با استناد به آن روایات معرفی نمایید؟

سوالات پژوهشی

۱. علت نیازمندی ظهور به شرایط و نقش مردم در این رابطه را تبیین نماید؟
۲. نوع بیان روایات علائم ظهور را تبیین نمایید؟ (رمز یا حقیقت)
۳. محتوم بودن برخی علائم با وجود بدء در آن‌ها چگونه قابل جمع است؟ بررسی نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. تاریخ غیبت کبری - سیدمحمد صدر
۲. منتخب الاثر - آیت‌الله صافی گلپایگانی
۳. الغیبة - نعمانی
۴. کمال‌الدین و تمام النعمه - شیخ صدوق
۵. علائم ظهور - علی اصغر رضوانی
۶. فصلنامه انتظار ۷-۹ و ۸

۱. کافی، ج ۷، ص ۲۸.
۲. معجم احادیث الامام المهدي، ج ۱، ص ۴۹.
۳. احتجاج، ج ۲، ش ۳۶۰، ص ۶۰۲.
۴. میزان الحکمة، ج ۵، ح ۸۱۶۶.
۵. الغيبة نعمانی، باب ۱۵، ح ۲.
۶. امام باقر (علیه السلام) در توصیف امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) فرمود: «يَعْمَلُ بِكِتَابِ اللَّهِ، لَا يَرَى مُنْكَرًا إِلَّا أَنْكَرَهُ؛ يَعْنِي أَوْ بِرِاسَاسِ كِتَابِ خُذَا (قرآن) عمل خواهد کرد و هیچ بدی را نمی بیند مگر اینکه آن را انکار می کند.» بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۴۱.
۷. ایشان معتقد است تا به حال دو انقلاب کشاورزی و صنعتی تحول عظیمی در جهان ایجاد کرده و موج سوم که انقلاب الکترونیکی و فراصنعتی است در راه است.
۸. به سوی تمدن جدید، تافلر، محمدرضا جعفری.
۹. النجم الثاقب، ص ۱۹۳.
۱۰. سفینه البحار، ج ۸، ص ۶۸۱.
۱۱. منتخب الاثر، فصل ۸، باب ۱، ح ۲، ص ۶۱۱.
۱۲. يوم الخلاص، ص ۲۲۳.
۱۳. يوم الخلاص، ص ۲۲۴.
۱۴. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸.
۱۵. همان.
۱۶. همان.
۱۷. همان.
۱۸. يوم الخلاص، ص ۲۲۴.
۱۹. يوم الخلاص، ص ۲۲۴.
۲۰. همان، ص ۲۲۳.
۲۱. منتخب الاثر، فصل ۶، باب ۱۱، ح ۴، ص ۵۸۱.
۲۲. يوم الخلاص، ص ۲۲۴.
۲۳. معجم احادیث الامام المهدي، ج ۳، ص ۱۰۱.
۲۴. رک: سوره بقره، آیات ۲۴۶-۲۵۱.
۲۵. عقد الدرر، ص ۷۳.
۲۶. الغيبة نعمانی، باب ۱۴، ح ۹، ص ۲۶۱.
۲۷. کمال الدین، ج ۲، باب ۵۷، ح ۱۰، ص ۵۵۷.
۲۸. الغيبة نعمانی، باب ۱۸، ح ۱، ص ۳۱۰.
۲۹. همان، باب ۱۴، ح ۶۷، ص ۲۸۹.
۳۰. همان، باب ۱۴، ح ۱۳، ص ۲۶۴.
۳۱. همان، باب ۱۴، ص ۲۶۲.
۳۲. الغيبة نعمانی، باب ۱۸، ح ۱۴، ص ۲۶۵.
۳۳. همان، باب ۱۰، ح ۲۹، ص ۱۸۷.
۳۴. کمال الدین، ج ۲، باب ۵۷، ح ۲، ص ۵۵۴.
۳۵. رک: بحار الانوار، ج ۵۲، صص ۱۸۱ الی ۲۷۸.